

Знищена і забута святиня

Старовинні міста дихають вічністю. І чим давніше місто, тим більше в ньому куточків, будинків і вулиць, які пережили не одне століття... В таких містах перетинаються час, долі, релігії, в таких містах оживає історія.

Сьогодні мало хто з мешканців нашого містечка знає, що по вул. І. Франка більш як півстоліття тому височіла будівля римо-католицького храму зі своєю 300-літньою історією. Ця вулиця мала назву Костельної.

Костел Святого Каєтана існував в нашому місті з 1646 року. Його фундаторами були Ізабелла та Микола Семашки. Збудували святиню у східній частині міста, на лівому березі р. Случ. В польських джерелах є відомості про феодальний замок Мар'яни Семашко, доньки Миколи Семашка, яка вийшла заміж за Станіслава Даниловича і внесла містечко Березне разом із мешканцями у свій посаг. Оскільки до 1939 року в цьому районі на мапі міста значилася вулиця Замкова, можна з великою ймовірністю стверджувати, що костел був збудований неподалік замку Семашків. Напевно, замок був дерев'яний (подібно до замку в Голубному), тому з плином часу фрагментів фундаменту не залишилось. Польські джерела свідчать, що в кінці сімнадцятого століття під час козацьких воєн костел було зруйновано. В 1717 році Ян Данилович відбудував його заново. А в 1740 році храм був повністю обладнаний новою церковною утварню. Наприкінці 18 століття він уже не вмщував усіх парафіян, кількість яких постійно зростала. Виникла потреба у новому, більш просторому приміщенні.

В 1813-1817 роках тогочасний власник міста Михайло Корженевський і його третя дружина Анна Богатко збудували новий мурований костел в стилі ампір, а зі старого було зроблено ка-

плицю. Кам'яний костел сягав у висоту 11 м, ширина його була 13 м, а довжина - 25 м. В 1826 році храм освячено єпископом Джоном Подгородецьким. Фундатор святині, вочевидь, прагнув сумлінно виконати задумане. І всередині, і зовні костел був повний архітектурних оздоб, які хоч і не дивують витонченістю, проте вражають гарною симетричною композицією. Форма храму хрестоподібна, архітектура тогочасна. Фасад прикрашали вежі. Лінії нави і великого вітаря були напівкруглими. Треба сказати, що така композиція будівлі, попри дуже великі розміри, робить костел доволі тісним в середині. Тут заледве вистачало місця на кілька лавок по обох боках. На кінцях уявного хреста розташовані три головні вітари, оздоблені піддашшями з майстерним ліпленням.

По обидва боки від вітаря були розміщені високі дерев'яні статуї святих Петра і Павла. У ніші - фігура розп'ятого Ісуса Христа в сріблі і образ Пресвятої Діви Марії. Вітвар гарно прикрашений в ренесансному стилі. З правого боку скульптура Божої Матері з немовлям Ісусом на руках, з лівого - образ Святого Джозефа. В костелі була велика картина Святого Каєтанапокровителя храму.

Костел обведений довкола карнизом із дрібненького дерев'яного мережива. Так само оздоблено і невеликий амвон, встановлений у лівому кутку у священницькій частині.

На внутрішніх стінах розміщені картини, портрети, меморіальні дошки. Було чотирнадцять картин Страстей Святих Апостолів

і чотирьох євангелістів, висіли два портрети засновників церкви, вбудовано дві таблиці з мармуру з написом, хто є фундатором храму. Були також образи: Ісус Христос в гробниці і Христос розп'ятий, Богоматір «Втіха» і Ченстоховська; Святи - Анна, Ентоні, Йосип.

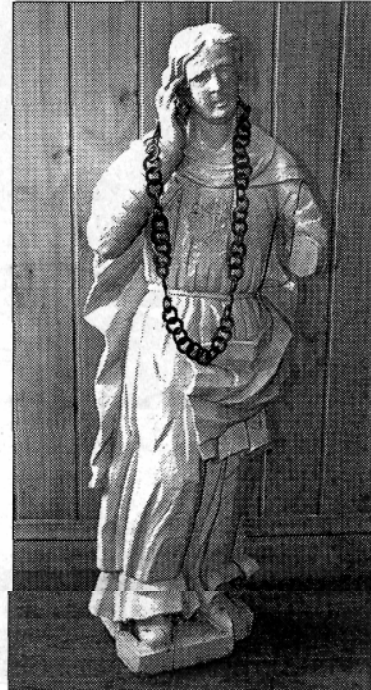
Зразкова чистота на всій території костелу робила святиню надзвичайно приємним місцем для молитви.

За 15 м від храму розміщувалась цегляна дзвіниця, оснащена великим дзвоном під назвою St. Гаєтано 1931. Під час війни 1914-1916 років царська влада конфіскувала три дзвони вагою в цілому 9 пудів, тобто 147, 42 кг.

Неподалік було збудовано парафіяльний будинок, в якому жили монашки. Тут дівчаток з бідних сімей навчали жіночим ремеслам: шиттю, вишивці, вчили молитись, співати церковних пісень.

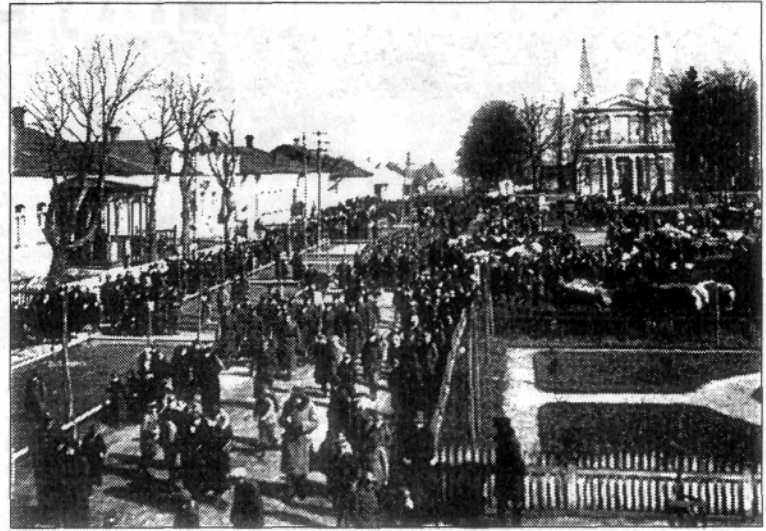
Костел оточував гарний парк, в якому росло чимало фруктових дерев.

В 1854 р. помер фундатор хра-

му Михайло Корженевський, який після третього шлюбу проживав у с. Кодня на Житомирщині. Березне за заповітом Корженевського перейшло у власність до Михайла і Анни Малинських. На початку ХХ століття Малинські побудували родову усипальницю у вигляді каплички.

В 1913 році в родовому маєтку в Зурному помер Михайло Малинський - його тіло поховано в родинному склепі поблизу кос-

телу. В 1922 чи в 1923 році тіло Анни Малинської (в дівочтві баронеси Анни фон Врангель), яка померла за кордоном у віці 95 років, було доставлене потягом до ст. Малинськ і теж поховане в родинному склепі на території римо-католицького костелу.

В роки радянської окупації усипальниця Малинських була осквернена. За свідченням старожилів тіла Михайла і Анни були чи то викинуті в річку, чи то закопані десь на території парку. Для будівлі родинного склепу Малинських тодішні керманічі міста знайшли зовсім інше призначення.

Католицька громада була не надто великою. В 1938 році парафія храму нараховувала 2607 віруючих. До парафії належали: Березне, Березина, Білка, Богуші, Бронне, Холопи, Чорнило, Друхова, Городище, Ільники, Яблунне, Йозефувка, Князь-село, Липники, Ленчин, Лукавка, Маршелуфка, Моквин, Рудня Князівська, Новини, Очеретянка, Орлівка, Сільце, Теклівка, Тинне, Тишиця, Вітковичі, Залісся, Зурно. Останнім пастором церкви був Мечислав Росовський (уродженець Варшави), раніше пастором був Вацлав Батовський. Остання меса в костелі відбулась 1 червня 1945 року. Ксьондз Мечислав Росовський виїхав у Польщу і костел залишився без господаря.

В обласному архіві зберігаються метричні книги римо-католицької церкви Святого Каєтана. Гортаючи сторінки книги за 1906-1908 рр., зустрічаю такі прізвища: Жигадло, Лех, Павловські, Благославські, Броновицькі, Атаманські, Кур'яти, Гермашевські, Хомичові, Квятковські, Хоронжевські, Левандовські, Цибульські, Багінські, Лю-

бецькі, Яворські, Яблонські, Холубоцькі, Дзембовські, Мушинські, Жабаклинські, Томашевські тощо.

Після вимушеного виселення польських родин окупаційною радянською владою в червні 1945 року інтер'єр костелу був пограбований, а храм частково зруйнований. Віруючим вдалось вивезти до Польщі чудотворний образ Божої Матері Ченстоховської, деякі костельні архіви та ікони. Люди поїхали, а ностальгія, біль і травми минулого залишилися. В роки антицерковної кампанії будівлю костелу використовували під колгоспний склад зерна і молочної продукції. В 1963 році храм підірвали. В будівлі, де жили монашки, зробили вечірню школу. Дивом вціліла одна дерев'яна скульптура з костелу.

В 70-х роках при школі-інтернаті почали створювати шкільний музей. Стараннями тодішнього вчителя історії Володимира Кузьми було врятовано скульптуру з костелу (**на фото**) і декілька документів. Сьогодні музей цього навчального закладу має звання зразкового, чимало експонатів є унікальними.

На превеликий жаль, радянська окупаційна влада знищила пам'ять про культурну та релігійну спадщину польської громади, яка століттями проживала на нашій території. Пам'ятки були цілеспрямовано знищені тоталітарним режимом і забуті березнівцями. А шкода... Сьогодні вони приваблювали б туристів, додавали б шарму історичному нашому місту.

Наталія ТРОХЛЮК,
директор
районного краєзнавчого музею.